

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
EL SANATLARI BÖLÜMÜ

Bir Nefes, Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

Sufi düşünceyle şekillenen
geleneksel keçe sanatında,
el emeğinin ötesine uzanan bir yolculuk...
Uсталık, sabır ve ruhun biçim aldığı
sessiz sanat üzerine bir buluşma...

CELALETTİN BERBEROĞLU
SÖYLEŞİ

Düzenleyen:

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
EL SANATLARI BÖLÜMÜ

CELALETTİN BERBEROĞLU

Celalettin Berberoğlu 1967 yılında Konya'da doğmuştur.

9 yaşından bu yana sema etmektedir.

Babasının asıl mesleği olan Keçecilik, o dönemde önemini yitirmeye başladığı için babası meslek değiştirmek durumunda kalmış ve hallaçlık mesleğine geçiş yapmıştır.

Bir süre babası ile çalıştıktan sonra bu işin de önemini yitirmesi sonucu uzun yıllar tır şoförlüğü yapmıştır. Yıllar sonra tekrar keçe yapmaya karar vermiş ve babasından geleneksel keçe yapımını öğrenmiş, kendi atölyesini kurmuştur.

Keçeyi geleneksel olarak yapmakla kalmamış; keçenin kullanım alanlarını geliştirerek keçe sanatına farklı yorumlar katmıştır ve keçenin mistik boyutunu keşfetmiştir.

2020 yılında ise yaşadığı deneyimleri 'Mistik Yalancı' kitabı ile kaleme almıştır.

Keçe yapımında yerli yünlerin kullanım alanlarının oldukça sınırlı olmasının farkında olan Celalettin Berberoğlu, dünyanın en kaliteli yünleri olan Avustralya Merinosu'nun yünlerini Türkiye'ye getirmiştir.

Atölyesinde hem yerli hem ithal yün kullanan Celalettin Berberoğlu bu yünleri kendi boyamakta ve Türkiye'nin her yerine Keçecilikte kullanılan yünü temin etmektedir. Ayrıca atölyesinde pek çok çırak yetiştirmiştir (Akçay & Ersöz Uzar , 2022: 261).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

“Keçe yapımı ikiye ayrılır ilki; klasik keçe, ikincisi; modern keedir.” diyen Celalettin Berberoğlu, bir üçüncüsünün de Mevleviler yani tasavvuf bilgeleri tarafından kullanıldığını bunun keçenin mistik boyutu olduğunu söylemiştir. Celalettin Berberoğlu keçenin mistik boyutunu yünün sikke olana kadar geçirdiğı aşamalar ile anlatmıştır (C. Berberoğlu ile yapılan mülakattan 9 Nisan 2022).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Sikke, Mevlevilerin resmi törenlerinde ve sema mukabelelerinde giydikleri başlıktır (Sanal 3). Sikke kelimesinin sözlük anlamı “hayvan bağlanan kazık” ve sikkenin mistik anlamı ise “hayvani tarafı bağlanmış, egosundan arınmış, aydınlanmış, olgun insan yani insan-ı kâmil” demektir diyen Celalettin Berberoğlu “Mistik Yalancı” kitabıyla bu konuya ilk değinen kişi olmuştur.
- Celalettin Berberoğlu kitabında “Sikke yapımının Mevlevi dergâhında verilen temel eğitimlerden biri olduğunu ve yünün keçeleşme sürecinin, insanın olgunlaşma süreci ile benzer olduğunu” vurgulamıştır(C. Berberoğlu ile yapılan mülakattan 9 Nisan 2022). Keçeden sikke yapımı tüm el sanatlarında olduğu gibi büyük emek ve özellikle sabır gerektirdiğinden kanaatimizce Mevlevilik’te önem taşımaktadır.

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Mevlevi dergâhlarında, sema, musiki, dini eğitimler, hadis, fıkıh, kuran, kendine ait şok metotları, dil, yolun usul ve adabı öğretilirdi (Kılınç, 2011, s.818).Ve bunların yanında birde Hz. Mevlana müzesi içerisinde bulunan sikkehanelerde sikke yapımının öğretildiği bilinmektedir (Aktaran: Erol, 1996, s.283-286).
- Mevleviler yünün sikke olana kadar geçirdiği aşamalarla; insanın, insanı kâmil olana kadar geçirdiği aşamalar arasında ki muazzam benzerliği fark etmiş ve keçe yapımını dergâhlarda eğitim aracı olarak kullanmışlardır.

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Sikke yapılacak yünün kuzu yünü olması gerekmektedir. Yetişkin koyunun yününden sikke ya da keçe yapılamamaktadır. Bu insanın çocukluk dönemidir. Yün ocuk çocukta yün gibidir. Yün, yumuşak, ince telli istediğimiz şekli vermeye hazır bir hammaddedir.
- Sikke olacak en iyi yün kuzu doğduktan 7,8 ay sonra kırkılan yündür. Fakat bu süreçte yün, ilk günkü saf ve temiz halini kaybetmiş, kirlenmiştir. Yün ile insanın, sikke ve insan-ı kamil olma yolculukları da tam olarak burada başlamıştır (Berberoğlu, 2020, s. 189).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Celalettin Berberoğlu'na göre; sikke yapımının ilk aşaması kirli olan yünü temizlemekle başlar. Tıpkı kirli olan insanın temizlenmesi gibidir. Yünü arındıran şey su ve vurulan tokuç darbeleridir. İnsanı arındıranda hayatta yaşadığı sıkıntı ve üzüntülerdir. Aslında insan sıkıntı ve üzüntülerin bizi arındırmak için geldiğini fark ettiğinde, kabullendiğinde değişim başlamaktadır. Bu bir arınmadır.
- Bundan sonra ki aşamada ise arınan yün yani insan hallaca gider. Yün metal bir tarakla taranır paramparça edilir. İnsanın iç dünyası da paramparça olmuştur. Artık toparlanıp yeniden şekil alması gerekmektedir. Bunun için yün ve insan bir ustaya bir mürşide ihtiyaç duymaktadır. Çünkü deneyimleriyle en uygun yolu tarif edecektir.

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Usta, hallaçtan gelen yünü kamış hasırın içine incecik iki adet elips şeklinde yayar (Ateşok ve Başaran, 2017, s.1806-1814). Elips şeklinde yayma nedenleri ise Mevlevilerin genelde köşeli ve sivri geometrik şekilleri kullanmamalarındandır. Mevlevilere göre sivri uçlar can yakıcıdır. İki elips ise zıtlıklar evrenini sembolize eder. Çünkü yaşadığımız evren zıtlıklar evrenidir, zıttı olmayan tek varlık yaratıcıdır görüşüne sahiptirler.
- Usta yayılmış bu iki elipsi süpürgenin ucuyla suyu zerrecikler halinde serpererek ıslatır. Bu kalbin rahmetle yıkanması gibidir. Sonra hasır rulo halinde sarılır ve usta tarafından sıkıca bağlanır. Bu işleme “Zünnar” ya da “Vefa Kuşağı” denir. Usta artık hasır kalıba ayağıyla vurarak tepmeye başlamıştır. Yün ile insanda bu aşamada ilk semalarına başlamışlardır. Yün, yün olarak girdiği hasırdan sikke olarak çıkacaktır. İnsan ise bu aşamada egosunu ayaklar altına alıp teslim olacaktır (Berberoğlu, 2020, s. 191).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Kamış hasır içerisine serilen incecik yün daha da incelmış, birbirine sıkıca kenetlenmiş, şekli değişmeye başlamıştır (Ateşok ve Başaran, 2017, s.1806-1814). Keçe tepmek enerji isteyen bir iştir. Bu yüzden usta ayağını her hasıra vurduğunda ritmine uygun olarak “Hu” sesini çıkarır. “Hu” Mevlevilikte “Sevgiliyi hatırla ve aslına dön bir gün sevgiliye gideceğini unutma” demektir. Bu işlem yün belli bir kıvama gelene kadar devam eder. Usta yünü görmemesine rağmen rulonun şeklinden yünün keçeleşip keçeleşmediğini anlar.
- Bir süre sonra yün iyice incelmış ve birbirine kenetlenmiştir. Ayrılık, paramparçalık kalmamıştır, yeniden var olmuştur, tutup kaldırıldığında bütün hale gelmiş, yarı pişmiş bir keçedir. Yün hasırdan çıkarılıp düz bir yere alınır sert ayak darbelerinden kurtulmuş ustanın maharetli ellerine geçmiştir artık (Sanal 1).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- ▶ Usta yarı pişmiş olan keçeyi tekrar sıcak su ve zeytinyağlı doğal sabunla ıslattıktan sonra elde pişirme işlemiyle tamamen keçeleştirir. Sıcak su aşkı temsil eder. Aşk ile yoğrulan insan gönül coşar ve tıpkı sabunun köpürdüğü gibi köpürür. Hz. Mevlana' nın "Hamdım, piştim, yandım." dediği gibi...
- ▶ Keçe yapımında ortam sıcaklığı çok önemlidir. Ortam ne kadar sıcak olursa keçeleşmede o kadar çabuk olacaktır. Bu yüzden eskiden keçe pişirme işlemi halka açık çarşı hamamlarında yapılırdı. İnsan nasıl dergâhta pişerse, keçede dergâhı olan hamamlarda pişerdi (Aktaran: Erol, 1996, s.283-286).
- ▶ Ustalar keçeleri pişirirken hamamlarda terler pişirme işlemi bitince yıkanırldı. Böylece keçeler su ve sabunla pişiyor gibi görünse de aslında manevi olarak terle pişerdi.
- ▶ Tıpkı keçeler gibi dervişlerde dergâhın sıcak atmosferinde eğitim görürlerdi. Nasıl ortam sıcaklığı keçeleşmeyi kolaylaştırıyorsa, dergâhın o sıcak atmosferi de onların yetişmesine kolaylık sağlardı (Sanal 4).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

► Keçe piştikçe yün lifleri birbirine kenetlenir, kenetlendikçe küçülür ve küçüldükçe daha dayanıklı hale gelir. Dervişler ise dergâhlarda ki alçak yapılı kapılardan geçerken eğilirlerdi.Buda “Küçül, varlığını yok et! Egon küçüldükçe sağlamlaşırsın.” demekti. Buradaamaçlanan; insanın tevazuya bürünmesiydi...

► Yünün sikke olabilmesi için pişirme işlemi tamamlandıktan sonra tek bir aşama kalmıştır. İki elips şeklinde yayılan parçaların birbiri içine geçirilmesiyle bu aşama tamamlanır. İşte sikke hem tek hem de çifttir. Aslında tek gibi görünen çifttir. Derviş çift olan her şeyi artık teklik olgusuyla görür (Berberoğlu, 2010, s.23-26). Güzel-çirkin, iyi-kötü, yakın-uzak onun için fark etmez. Derviş bu bakış açısını başına taç eder. Artık ona göre teklik ve çokluk iç içe girmiş bir sikke gibidir. Ve sikke bundan sonra tevhidi, yolu, egodan ayrılıp insan-ı kâmil olmayı sembolize eder (Berberoğlu, 2020, s. 197).

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Sikke ahşap kalıbına geçirilir ve son şeklini alması için güzelce okşanır sanki tebrik edilir (Ateşok ve Başaran, 2017, s.1806-1814). Çünkü ayaklar altında değildir artık.
- Bu işlemde bittikten sonra sikke kalıpta kurumaya bırakılır. Baktığımızda kalıp, biçim, form bunlar her ne kadar sonsuzluğu sınırılıyor gibi görünse de yaşadığımız semboller aleminde her şey estetik bir kalıp ve şekil içindedir. Ruhumuz beden kalıbında, zihnimiz ve düşüncelerimiz beyin kalıbı içindedir (Berberoğlu, 2020, s.197).

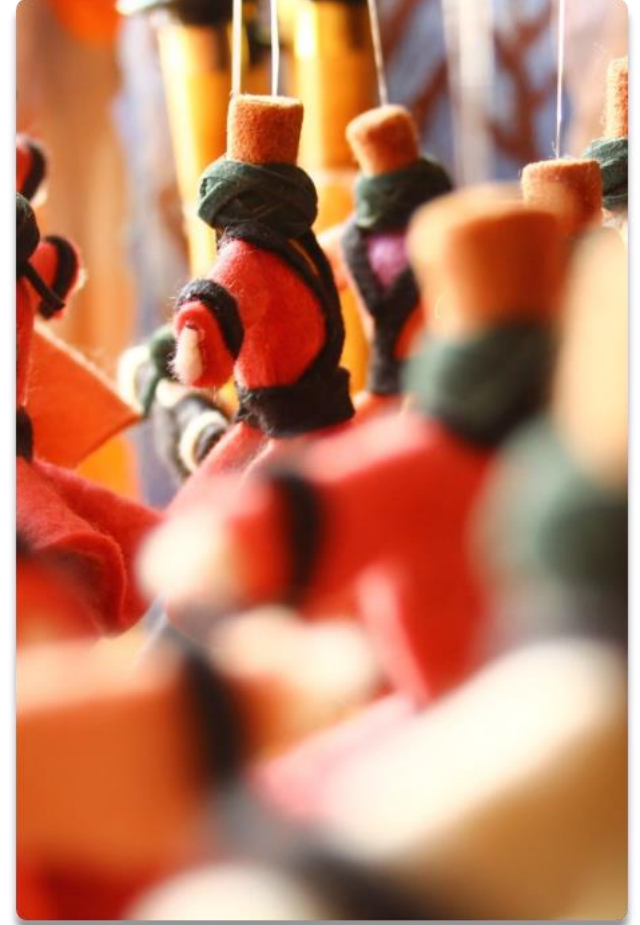
Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Hz. Mevlana'nın "Taş vardır kaldırım taşı, ayaklar altında ezilir. Taş vardır elmas, yakut padişahların tacını süsler." Dediğı gibi sikkede derviş için padişah tacı olmuştur (Orakıoğlu, 2022, s.55-57). Farklı şehirlerde ki postnişin efendilerin destarlı sikkeleri Konya Mevlevihanesinin sikkehanelerinde yapılmış ve bir gece Huzur-u Pir'de bekletilmiş, makam elebisinin duasından sonra gönderilmiştir (Aktaran: Erol, 1996, s.283-286).
- Bu nedenle Mevlevi dergâhlarına özellikle sikke yapımı bir iş gücü olarak girmiş ama kesinlikle kar amacı güdölmemiş bir eğitim aracı olarak kullanılmıştır.

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Anadolu Selçuklu döneminde keeciliğın en önemli merkezlerinden biri Konya olmuştur. Bu geleneksel sanat Mevlevi kültürü ile birleştince keçe Konya'nın simgelerinden biri haline gelmiştir. Ancak Mevleviliğı tanımak için Konya'ya gelenler her geçen gün artsa da Konyalı keçe ustalarının sayısı git gide azalmaktadır.
- Hz. Mevlana'nın Konya'da olması ve burada yaşıması onun öğretilerinin dünyaya buradan yayılmış olması Konya' ya artı bir değeri daha katmaktadır. Yılda 1,5 2 milyona yakın insan Hz. Mevlana'yı ziyarette gelmekte ve farklı değeri yargılarına sahip insanlar burada buluşmaktadır. Bu yüzden Konya mistik dünyada önemli bir merkezdir.

Bir Nefes , Bir Lif: Keçede Mistik Dokunuş

- Akçay, A. M. Ve Ersöz Uzar N.S. (2022). Celalettin Berberoğlu ve Konya Keçeciliğinde Sikkenin Mistik Boyutu, Sosyal Bilimler Araştırmaları II, Palet Yayınevi, | 261.
- Ateşok, E., Ve Basaran, F. N. (2017). Manufacturing Of “Kulah-I Mevlevi” (Sikke) In Afyonkarahisar. Idil Journal Of Art And Language, 6(34), 1806-1814.
- Berberoğlu C. (2020). Mistik Yalancı (2. Baskı). Konya: Atlas Akademi Yayınevi.
- Berberoğlu, C. (2010). Yün, Keçe, Sikke Ve Derviş. Asitane Mevlevi Kültür Dergisi, 2, 23-26.
- Berberoğlu C. (2022). 9 Nisan 2022 Tarihinde Yapılan Mülakattan.
- Erol E. (1996). Mevlevi Dergahında Sikkehane Varmı İdi?. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 283-286.
- Kılınç N. (2011). Mevlevi Sema Ritual Outfits And Their Mystical Meanings. E-journal Of New World Sciences Academy, 6 (4), 818.
- Orakçioğlu, M. (2022). Mevlevi Tarikat Kültüründe Kıyafetler Ve Sembolik Anlamları. (Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Önge Y. (1991). Konya Mevlana Dergahı’nın Kaybolan Bir Yapısı. 5. Milli Mevlana Kongresi (Tebliğler).Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Özönder H. (1988). Mevlana Külliyesinin Tamir Ve İlaveleri (2 Ocak 1988) (s.25). Selçuklu Dergisi. Konya:Selçuk Üniversitesi Matbaası.
- Sanal 1: Anadolu Sigorta.(2016). Bir Usta Bin Usta.<https://www.youtube.com/watch?v=EjZzVaJG5Y>, 29 Eylül 2022).
- Sanal 2: Konya Büyükşehir Belediyesi. (Ağustos 2021). <https://www.youtube.com/watch?v=TcEGNa88mSk>, 29 Ekim 2022.
- Sanal 3: Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim: 20 Nisan 2022).
- Sanal 4: Yalçiner, F. (22 Eylül 2019). Gönül Dağı. Ankara: TRT Haber.
- Sanal 5: Celalettin Berberoğlu, Fotoğrafçı Ümit Bektaş Arşivi
- Sanal 6:Celalettin Berberoğlu Yün Tartarken, <https://mgh.tfsf.org.tr/tr/hikaye/suf-i>
- Sanal 7: Celalettin Berberoğlu Yüne Su Serperken, <https://mgh.tfsf.org.tr/tr/hikaye/suf-i>
- Sanal 8: Celalettin Berberoğlu Sikke Pişirirken, <https://www.hurriyet.com.tr/sosyal/guncel/44-yillik-semazen-dede-meslegi-kececiligi-de-surduruyor-41690867>
- Sanal 9:Celalettin Berberoğlu Sikke Kalıplarken, <http://metlidede.blogspot.com/2015/10/yun-kece-sikke-ve-dervis-celalettin.html>
- Sanal 10: Celalettin Berberoğlu ve Destar-ı Şerif, <https://www.hurriyet.com.tr/sosyal/guncel/44-yillik-semazen-dede-meslegi-kececiligi-de-surduruyor-41690867>

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde düzenlenen "Kültür ve Turizm Bakanlığı Özel Ödülleri ve Yaşayan İnsan Hazine Ödül Töreni 2024.

TEŞEKKÜRLER...